

Др Борис Булатовић¹
Архив Војводине (Нови Сад)
Србија

ЛИЧНИ ФОНД АКАДЕМИКА СВЕТОЗАРА ПЕТРОВИЋА КАО ИЗВОР ЗА ИЗУЧАВАЊЕ КЊИЖЕВНОИСТОРИЈСКИХ И КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИХ ТЕМА

Апстракт: У раду се указује на Лични фонд академика Светозара Петровића као на специфичан феномен. Наиме, у корпусу књижевноисторијских, књижевнотеоријских и компаратистичких студија насталих на подручју некадашње југословенске државе, увиди које нам омогућавају научни ставови демонстрирани у преписци Светозара Петровића са бројним светским и југословенским славистима сврставају овај фонд – у сазнајном смислу – уз неке од значајнијих студија у области теорије и историје књижевности. Уз то, овај лични фонд представљао је и један од повода за организовање међународног славистичког скупа одржаном у Огранку Српске академије наука и уметности у Новом Саду 2022. године.

Кључне речи: лични фонд, наука о књижевности, архиви, преписка, Светозар Петровић

У корпусу личних фондова који се чувају у Архиву Војводине (Ф. 216 Лични фонд Павла Радовановића, Ф. 479 Лични фонд Петра Момировића, Ф. 496 Лични фонд Михајла Стојаковића, Ф. 497 Лични фонд Јована Никића, Ф. 531 Лични фонд Стевана Дороњског, Ф. 546 Лични фонд Милорада Ботића, Ф. 550 Лични фонд Павла Шосбергера, Ф. 560 Лични фонд академика Светозара Петровића, Ф. 562 Лични фонд Славка Одића) најкоришћенији је, без сумње Ф. 562 Лични фонд Славка Одића, који учесталост коришћења од стране истраживача дугује властитом значају за проучавање националне историје из времена Другог светског рата. За истраживања која припадају домену науке о књижевности, пак, од велике важности је Ф. 560 Лични фонд академика Светозара Петровића.

¹ bulatovic_boris@yahoo.com

Релевантност овог фонда за сагледавање књижевнотеоријских и књижевноисторијских феномена и друштвено-историјског контекста у којима су они разматрани пребива најпре у сазнању о томе да је реч о једном од кључних југословенских и српских књижевних теоретичара, који је међународно научно уважавање стекао као професор на универзитетима у Загребу (на Одсеку за компаративну књижевност Филозофског факултета), Новом Саду (на некадашњем Институту за југословенске књижевности са општом књижевношћу Филозофског факултета), Београду (на Катедри за општу књижевност и теорију књижевности Филолошког факултета), Чикагу (на Одсеку за словенске језике и књижевности Чикашког универзитета) и Сеулу (на Катедри за студије југославистике Ханкук универзитета за иностране студије); а затим и у чињеници да Петровићева заоставштина садржи преписку са бројним светским и југословенским славистима.²

Уколико у упоредни контекст уврстимо и личне фондове који се чувају у Државном архиву Србије, могли бисмо да уочимо како се међу оним творцима фондова чија је научна репутација у пољу историјског и теоријског изучавања књижевности потврђена у домаћим оквирима (Љубомир Ковачевић [1848–1918], Андра Николић [1853–1918], Петар Ђорђевић [1855–1902]) или превазилази националне границе (Стојан Новаковић [1842–1915]) налазе једино филолози чији је рад смештен у последње деценије 19. и почетак 20. века. С друге стране, када је реч о грађи насталој радом српских теоретичара и историчара књижевности новијег времена (након Другог светског рата), требало би напоменути да је она – у случајевима када је сачувана – похрањена у сродним установама заштите покретних културних добара другачијег типа: библиотекама и музејима. Тако се, у оквиру Рукописног одељења Матице српске, као специфичног архивског одељења са грађом културно-историјске и књижевне садржине, чувају писма Тихомира Остојића, Милана Кашанина, Младена Лесковца, Борислава Михајловића Михиза, Дејана Медаковића и др. (у Збирци писама), док се – у виду легата – заоставштина једног од најзначајнијих српских теоретичара књижевности, академика Николе Милошевића, чији научни ауторитет у домени књижевне теорије је умногоме упоредив са угледом који је у истој области уживао академик Светозар Петровић, одлуком легатора чува на Православном богословском факултету Универзитета у Београду (као Легат професора Милошевића, који је јавности представљен у мају 2010. године). Уз то, Легат Петра

² Из сачуване заоставштине, четири књиге преписке Светозара Петровића објавила је као приређивач његова супруга Радмила Гиких Петровић (трећу и четврту књигу у сарадњи са Наталијом Лудошки). Види: *Преписка Светозара Петровића*, Академска књига – Огранак САНУ у Новом Саду – Фондација „Легат Светозара Петровића”, Нови Сад, 2014, 250 стр.; *Prepiska Svetozara Petrovića sa strancima*, превели Aleksandar Zdjelar, Gorana Raičević, Nenad Spasić i Ranko Petrović, Академска књига, Нови Сад, 2015, 210 стр.; *Prepiska Svetozara Petrovića sa zagrebačkim kolegama*, Академска књига – Фондација „Легат Светозара Петровића”, Нови Сад, 2017, 209 стр.; *Prepiska Svetozara Petrovića sa zagrebačkim kolegama*. 2, Академска књига – Фондација „Легат Светозара Петровића”, Нови Сад, 2019, 239 стр.

Колендића се налази у Народној библиотеци Србије,³ Легат Николаја Тимченка у Народној библиотеци „Радоје Домановић” у Лесковцу (од 2012. године), док је Легат Милорада Павића, академског стручњака који је пре стечене популарности као писца светског реномеа (оспореног у времену идеолошког превредновања српске литературе почев од 1990-их година⁴) био знан као универзитетски професор који се бавио изучавањем српске књижевности 18. и 19. века, поверен на чување и одржавање Библиотеци града Београда (од 2021. године).

Када је реч о заоставштини изучавалаца књижевности из послератног времена која је своје место пронашла у архивима као установама заштите архивске грађе, требало би указати на Архив Српске академије наука и уметности који располаже фондом угашеног Института за изучавање књижевности (1947–1954), чији је оснивач била Академија. Осим тога, у саставу Архива САНУ је и Кабинет за дубровачке студије који је сачињен од исписа архивске грађе, писама, новинских исечака, фотографија, микрофилмова, књига, литературе о дубровачким студијама насталих радом академика Мирослава Пантића. У Историјском архиву Зрењанин чува се Фонд Тодора Манојловића, док се у Историјском архиву Београда, пак, чува Лични фонд Јована Ђирилова, театролога и једне од маркатнијих личности југословенског и српског културног живота.⁵

*

Биографија Светозара Петровића казује о несвакидашњој академској каријери, коју је – након окончаних студија на Филозофском факултету у Загребу (1956), током којих је две године провео у иностранству (у Индији) студирајући индијску књижевност на Универзитету у Алахабаду (1954–1956) – као асистент отпочео 1959. године на матичном факултету у Загребу (на Одсеку за компаративну књижевност), где је одбранио докторат 1966. године, стекавши након тога звање доцента за предмет Теорија и методологија проучавања књижевности (реферат за избор у звање су потписали проф. др Иво Хергешић, проф. др Иво Франгеш и доц. др Миливој Солар).⁶ Био је међу оснивачима прве југословенске катедре за индологију (1964) на матичном факултету и носилац вишегодишњег пројекта (1964–1970) посвећеног проучавању рецепције индијске литературе, уметности и културе у Југославији. На основу реферата који су сачинили проф.

³ О Легату Петра Колендића види: Злата Бојовић, *Каталоги Лејана Петра Колендића: рукописи, кореспонденција, стари књиге*, Народна библиотека Србије, Београд 2015, 219 стр.

⁴ Види: Борис Булатовић, „Идеолошка рецепција романа Милорада Павића у англоамеричкој и немачкој науци о књижевности”, у: Иван Негришорац (прир.), *Милорад Павић: стипендик светске књижевности*, Матица српска, Нови Сад, 2018, 111–163.

⁵ Види: Мирјана Обрадовић, „Значај легаторства у формирању архивских фондова Историјског архива Београд”, у: Слободанка Цветковић (ур.), *Архивска грађа у теорији и пракси: зборник радова*, књ. 3, Архивистичко друштво Србије, Београд, 2020, 282–292.

⁶ Архив Војводине (у даљем тексту: АВ), Ф. 560 Лични фонд Светозара Петровића (у даљем тексту: Ф. 560), Лична документа, Кретање Светозара Петровића у служби, Избор др Светозара Петровића у звање доцента.

др Драгиша Живковић, проф. др Сретен Марић и проф. др Мирослав Пантић, у звање ванредног професора за предмет Историја југословенских књижевности (старије епохе – ренесанса и барок) Петровић је изабран 1970. године на Филозофском факултету у Новом Саду,⁷ где је предавао до 1977. године на Катедри за југословенску књижевност (након преименовања Института за југословенске књижевности са општом књижевношћу). Звање редовног професора добио је 1975. године на новосадском Филозофском факултету, а 1977. године изабран је на радно место редовног професора за предмет Општа књижевност и теорија књижевности на Одсеку за општу књижевност и теорију књижевности Филолошког факултета Универзитета у Београду,⁸ где је остао до пензионисања 1996. године. У периоду између 1965. и 1981. чак шест пута је као гостујући професор на постдипломским студијама боравио на Чикашком универзитету, где је држао курсеве из поезике, теорије стиха и историје српске и хрватске књижевности. На основу позива шефа Одсека за студије југославистике Ханкук универзитета за иностране студије из Сеула, Сонг-Хуан Кима, упућеног декану Филолошког факултета у Београду, Слободану Грубачићу, са молбом да одаберу једног професора који би радио на тамошњој југославистичкој катедри, Петровић је провео две школске године (1993–1995) у Јужној Кореји, наследивши на тој позицији Јована Деретића и Љубишу Јеремића.

Био је члан одбора и комисија различитих стручних и професионалних организација, међу којима и Комисије за поезику и стилистику Међународног комитета слависта. Такође, био је члан уредништва часописа *Умјетности ријечи* (Загреб) од 1962. године и члан Савета *Лейхойиса Маттице српске*, као и члан Друштва књижевника Хрватске (од 1961), а по позиву је биран за члана Удружења књижевника Србије 1985. и Друштва књижевника Војводине 1987. године. Уз то, био је члан Извршног одбора Вукове задужбине од њеног оснивања и члан Управног одбора Матице српске. У јуну 1989. године је именован за главног и одговорног уредника Издавачке радне организације Матице српске, оставши на том месту до 1992. године.

За дописног члана Војвођанске академије наука и уметности биран је 1981, а за редовног 1987. године. Током 1980-их година био је координатор организације међународних научних скупова „*Metrica et poetica*” који су окупљали значајан број иностраних учесника. Редовни члан Српске академије наука и уметности (Одељења језика и књижевности) постао је 29. 5. 1991.

За књигу *Кришика и дјело* добио је Награду града Загреба (1964), за *Природу кришике* Награду „Владимир Назор” (1972), а за књигу *Облик и смисао* Награду „Ђорђе Јовановић”. Награда Самоуправне интересне заједнице (СИЗ) културе Војводине додељена му је за 1986. годину.⁹

⁷ АВ, Ф. 560, Лична документа, Кретање Светозара Петровића у служби, Избор др Светозара Петровића у звање ванредног професора.

⁸ АВ, Ф. 560, Лична документа, Кретање Светозара Петровића у служби, Избор др Светозара Петровића у звање редовног професора.

⁹ АВ, Ф. 560, Лична документа, Награде додељене Светозару Петровићу.

Након смрти академика Петровића, архивска грађа је примљена у Архив Војводине сукцесивно, у периоду од 2014. до 2021. године, од његове супруге Радмиле Гикић Петровић. Грађа је сређена уз примену принципа слободне провенијенције, класификована и систематизирана у складу са општом систематизационом схемом Архивског већа при Архиву Србије изнетом у „Упутству о сређивању личних и породичних фондова” (1969).¹⁰ Према садржајној врсти докумената, основне групе обухватају: 1) лична документа, 2) имовинско-правне списе, 3) документи делатности, 4) преписку, 5) архивску грађу разних лица о творцу фонда, 6) илустративни материјал и 7) архивску грађу сродника творца фонда.

Иако су лична документа интересантна утолико што омогућавају прецизнији увид у Петровићево кретање у академској каријери, за потребе књижевнотеоријских и књижевноисторијских истраживања од највећег значаја су трећа и четврта група докумената, које обухватају документа делатности (материјале припремане за предавања, дневничке белешке, рукописне верзије радова и саопштења са међународних конференција, материјале настале радом на уредничким пословима, учешћа у полемикама и јавним дебатама у области научног и културног живота, грађу која се односи на његова стручна усавршавања у Индији, Сједињеним Америчким Државама и Јужној Кореји и организовање научних скупова) и обимну преписку. Светозар Петровић, као личност изузетног угледа у науци о књижевности (пре свега у областима теорије књижевности, укључујући теорију стиха и теоријски приступ књижевноисторијским проблемима, као и историје старијих књижевних раздобља након средњовековне књижевне епохе), одржавао је преписку са бројним иностраним славистима и индолозима, чији утицај и значај нису упитни ни у данашњем времену. На пример, сачувана је преписка са харвардским славистом Албертом Б. Лордом, затим са Едвардом Станкјевичем са Јејл универзитета, Хауардом Аронсоном, Норманом Ингамом, Едвардом Васиолеком и Виктором Фридманом са Чикашког универзитета, Томасом Екманом са Калифорнијског универзитета у Берклију, Џоном Милетићем са Универзитета Јута, Џејмсом Бејлијем на Универзитета Висконсин у Медисону, Кенетом Нејлором са Коламбос универзитета у Охају, Луцилом Пшчоловском са Института за проучавање књижевности Пољске академије наука, Јиржијем Левим са Масариковог универзитета у Брну, итд. Осим иностраних слависта и књижевних теоретичара, Петровић је водио и сачувао преписку и са домаћим стручњацима, онима који су своје увиде из области теорије књижевности, књижевне историје и индологије артикулисали на југословенској академској позорници (са Миливојем Соларом, Александром Флакером, Виктором Жмегачем, Фрањом Грчевићем, Ивом Хергешићем, Иваном Сламнигом, Зденком Шкробом, Паваом Павличићем, Крунославом Прањићем и Радославом Катичићем из Загреба, Драгишом Живковићем, Младеном Лесковцем, Мирославом Пантићем, Витомиром Вулетићем, Мирославом Егерићем, Славком

¹⁰ Упутство је донето 1969. године, а објављено у часопису *Архивски ирејлед*, бр. 1/2, 1970, 58–61.

Гордићем, Драганом Недељковићем, Миодрагом Поповићем, Предрагом Палавестром, Бошком Петровићем, Новицом Петковићем, Дарком Танасковићем, итд.) или су – након завршених студија у Југославији – доцније радили иностраним универзитетима (Милица Бакић-Хејден са Универзитета у Питсбургу, Драган Кујунџић са Универзитета Флорида, Зоран Милутиновић са Катедре за славистичке и источноевропске студије са Лондонског универзитетског колеџа, Ивана Вулетић са Универзитета Северна Каролина, Јасмина Лукић са Централноевропског универзитета у Будимпешти).

Након што је фонд сређен, имајући у виду да професору Петровићу након смрти (2005) није указано адекватно поштовање организовањем пригодног научног скупа или округлог стола њему у част, те да се, притом, сагледавањем његовог целокупног опуса поједини сегменти његове неистражене преписке могу сагледати као значајан извор за разматрање проблема из области науке о књижевности (на пример, његови увиди о статусу народне књижевности у преписци са Милицом Бакић-Хејден,¹¹ о систему жанрова у преписци са Кенетом Нејлором,¹² о теорији о усменом епском стварању харвардских слависта Милману Перију и Алберту Лорду заснованој на српскохрватској усменој традицији у преписци са Џоном Милетићем¹³ и Вјекославом Микецином,¹⁴ итд.), донета је одлука руководилаца две научне установе из Новог Сада да се одржи научни скуп у част академика Петровића. У том смислу, крајем октобра 2022. године у заједничкој организацији Научног удружења за развој српских студија и Огранка Српске академије наука у Новом Саду је организован је међународни научни скуп чији непосредан повод је представљало обележавање 50. годишњице од објављивања књиге *Природа кријивике* Светозара Петровића, као и стављање његовог личног фонда који се чува у Архиву Војводине на увид јавности.¹⁵

Организован ангажовањем чланова Организационог одбора (академика Јасмине Грковић Мејдор и дописног члана САНУ Зорана Пауновића, др Бориса Булатовића са Института са словенску филологију Универзитета у Вроцлаву и Архива Војводине у Новом Саду, др Сање Париповић Крчмар са Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду и др Јане Алексић са Института за књижевност и уметност из Београда), уз подршку Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, Министарства културе Републике Србије, Покрајинског секретаријата за високо образовање и научноистраживачку

¹¹ АВ, Ф. 560, Преписка, Писмо Светозара Петровића Милице Бакић-Хејден, 14. 10. 1984.

¹² АВ, Ф. 560, Преписка, Писмо Светозара Петровића Кенету Нејлору, 16. 1. 1977.

¹³ АВ, Ф. 560, Преписка, Писмо Светозара Петровића Џону Милетићу, 6. 12. 1986.

¹⁴ АВ, Ф. 560, Преписка, Писмо Светозара Петровића Вјекославу Микецину, 17. 11. 1974.

¹⁵ У архивистичкој литератури Светозара Петровића најекстензивније спомиње Предраг Бребановић, актуелизујући његову некадашњу полемику са историчарем уметности Ервином Ператонером, у зборнику радова са међународног архивистичког скупа: Predrag Brebanović, „Arhiv Srba u Hrvatskoj i zaostavština Ervina Peratonera”, у: Слободанка Цветковић (ур.), *Архивска трага у теорији и пракси: зборник радова*, књ. 5, Архивистичко друштво Србије, Београд • Архив Војводине, Нови Сад, 2022, 50–65.

делатност и Градске управе за културу Града Новог Сада, 31. октобра 2022. године је одржан међународни научни скуп *Теорија књижевности и историја књижевности – у част академика Светозара Петровића* у Свечаној сали Огранка САНУ у Новом Саду, посвећен расветљавању заступљености и начина интерпретације оних дисциплина у оквиру науке о књижевности које је изучавао академик проф. др Светозар Петровић. Тематски спектар научног скупа, који је окупио учеснике из девет земаља (укључујући и Индију и Јужну Кореју), укључио је бројна теоријски оријентисана питања. Међу њима су најзначајнија она која, с једне стране, истраживачки фокус стављају на 1) теоријска проучавања књижевности, теорију књижевне критике, методологију проучавања књижевности и текстологију, при чему се посебно апострофирају теме посредством којих се указује на проблеме позитивистичког, историцистичког, компаративног и формалистичког изучавања књижевних феномена (уз то, имајући у виду скрајнутост и занемареност некада плодних и релеватних проучавања у области версификације, подстакнуто је бављење темама које се односе на теорију стиха и сагледавање метаметричке функције стиха и облика), а с друге стране на 2) теоријска питања историје књижевности и историју старије књижевности. У контексту актуелних друштвено-политичких, али и културних и књижевно-идеолошких превирања и полемика у вези са перцепцијом односа националног, двојног, вишеструког и наднационалног идентитета, као и мери у којој се национални књижевни идентитет српске књижевности указује као објекат разнородних типова књижевно-историјског сагледавања и рестриктивних и идеолошких тумачења (путем којих се низ писаца измешта из њеног корпуса), од немалог значаја су се наша и питања која на утемељен и аргументован начин расправљају о књижевној историји са различитих позиција: позиција садашњости, позиција прошлости, етничког модела, територијалног модела, историјско-територијалног модела, језичког модела, као и прагматичког модела. Узгредно место у тематским сегментима овог скупа имала је и индологија, за чије утемељење као засебне дисциплине у универзитетском проучавању има управо академик Светозар Петровић.

Када је реч о учесницима скупа, отвореног од стране академика Стевана Пилиповића, председника Огранка САНУ у Новом Саду и др Бориса Булатовића, председника Научног удружења за развој српских студија, међу онима који су узели учешћа на овом научном скупу или су припремили текст за научни зборник радова који је публикован у суиздававаштву организатора скупа, налазе се академски стручњаци из више земаља: др Андреа Леших-Томас са Универзитета у Сарајеву (Босна и Херцеговина), др Бари Шер са Дартмут колеџа у Сједињеним Америчким Државама, др Тереза Добжињска са Института за проучавање књижевности Пољске академије наука, др Милица Бакић-Хејден Универзитета у Питсбургу (САД), др Сњежана Зорић са Ханкук универзитета за иностране студије у Сеулу (Јужна Кореја), др Јосип Ужаревић са Свеучилишта у Загребу, др Александар Бјелчевич и др Милена Милева Блажић са Универзитета у Љубљани, др Игор Симановић са Универзитета у Бањој Луци, др Ендру Барух Вахтел

са Универзитета Централне Азије у Бишкеку (Киргистан), др Дипанита Дата са Универзитета Ниошја у Калкути (Индија) и други.

Као крајњи закључак разматрања изнетих у овом чланку указује се сазнање о томе да је лични фонд једног реномираног изучаваоца књижевности, чији научни ставови и данас служе као релевантно полазиште за тумаче првенствено књижевнотеоријских проблема, чак и у широком временском распону од педесет година колико је прошло од када је објављена његова капитална студија *Природа кријишке*, послужио као кључни повод да се у част овог академског стручњака – чија дела представљају обавезну универзитетску литературу – организује међународни научни скуп. Стога, вредело би апострофирати како лични фондови који се чувају у српским архивима, чак и онда када наоко не представљају тражену и често коришћену архивску грађу, имају незанемарљиву важност и улогу у окупљању академске и културне јавности.

Литература

- Бојовић, Злата. *Кайилої Леїаїа Пеїра Колендића: рукописи, кореспонденција, сїаре књиїе*. Београд: Народна библиотека Србије, 2015.
- Булатовић, Борис. „Идеолошка рецепција романа Милорада Павића у англоамеричкој и немачкој науци о књижевности”. У: Иван Негришорац (прир.), *Милорад Павић: сїановник свейске књижевностїи*. Нови Сад: Матица српска, 2018. 111–163.
- Brebanović, Predrag. „Arhiv Srba u Hrvatskoj i zaostavština Ervina Peratonera”. У: Слободанка Цветковић (ур.), *Архивска їраћа у їеорији и їракси: зборник рагова*, књ. 5. Београд: Архивистичко друштво Србије • Нови Сад: Архив Војводине, 2022. 50–65.
- Гикић Петровић, Радмила. *Преїуска Свейозара Пеїровића*. Нови Сад: Академска књига – Огранак САНУ у Новом Саду – Фондација „Легат Светозара Петровића”, 2014.
- Gikić Petrović, Radmila. *Prepiska Svetozara Petrovića sa strancima*. Preveli Aleksandar Zdjelar, Gorana Raičević, Nenad Spasić i Ranko Petrović. Novi Sad: Akademska knjiga, 2015.
- Gikić Petrović, Radmila, i Natalija Ludoški. *Prepiska Svetozara Petrovića sa zagrebačkim kolegama*. Novi Sad: Akademska knjiga – Fondacija „Legat Svetozara Petrovića”, 2017.
- Gikić Petrović, Radmila, i Natalija Ludoški. *Prepiska Svetozara Petrovića sa zagrebačkim kolegama*. 2. Novi Sad: Akademska knjiga – Fondacija „Legat Svetozara Petrovića”, 2019.
- Обрадовић, Мирјана. „Значај легаторства у формирању архивских фондова Историјског архива Београд”. У: Слободанка Цветковић (ур.), *Архивска їраћа у їеорији и їракси: зборник рагова*, књ. 3. Београд: Архивистичко друштво Србије, 2020. 282–292.